

Ekoturizm ve Amasya Açısından Bir Değerlendirme¹

Ahmet Gökhan Kılıç²

Kansu Gençer³

Özet

Ekoturizm çevreye karşı duyarlı, yerel halka faydalar sunan, içerisinde eğitimi de barındıran nispeten bozulmamış doğal alanlara yapılan seyahatlerdir. Kitle turizminin olumsuzluklarına karşı gelişim gösteren ekoturizm, planlanması ve yönetilmesi doğru yapıldığı takdirde olumsuz çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerin en alt seviyelerde olduğu bir turizm çeşididir. Ayrıca ekoturizm sayesinde kıyı bölgeleri ve belirli dönemler ile sınırlı kalan turizm faaliyetleri kırsal bölgelere ve yılın tamamına yayabilmektedir. Türkiye’de uzun yıllar deniz-kum-güneş turizmi ön plana çıkmıştır. Fakat dünya üzerinde sürdürülebilir turizm anlayışının artması ile birlikte Türkiye’de de alternatif turizm türlerine yönelik ilgi artmış, turizmi dört mevsime ve ülke geneline yaymak için girişimler hız kazanmıştır. Türkiye dört mevsimin yaşandığı, doğal ve kültürel kaynaklar açısından oldukça zengin bir ülkedir. Türkiye’nin Karadeniz bölgesinde yer alan Amasya ili de doğası, endemik bitki çeşitleri ve yaban hayatı açısından oldukça zengindir. Kuş gözlemciliği, botanik turizmi, avcılık ve olta balıkçılığı, trekking, yamaç paraşütü, paintball, oryantiring, jeep safari, dağ bisikleti, kamp ve karavan turizmi, foto safari, agro turizmi, yayla turizmi, macera turizmi ve festival turizmi Amasya’da gerçekleştirilebilecek ekoturizm faaliyetleridir. Bu faaliyetlerden birçoğunun gerçekleşmesine uygun olan Yedikuğular Kuş Cenneti (Yedikır Barajı) ve Boraboy Gölü Tabiat Parkı Amasya’nın önemli iki ekoturizm destinasyonu olarak dikkat çekmektedir.

1 Bu bölüm Uzm. Ahmet Gökhan KILIÇ’ın “Yerel halkın aidiyet duygusu ile ekoturizm algısı arasındaki ilişki: Amasya örneği” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

2 Uzm., Bağımsız Araştırmacı, Amasya, Türkiye. ahmetgkhankilic@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9575-8177

3 Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye. kansugencer@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6400-7274

Giriş

Ekoturizm, kitle turizminin olumsuzluklarına karşı alternatif olarak 1990'lı yıllarda ilerleme kaydetmiş hem kırsal hem de kültürel turizmin elemanlarını içerisinde barındıran, hassas olan doğal ve kültürel çevrede geliştirilebilecek en makul turizm çeşidi şeklinde açıklamaktadır. Kontrol dışı gelişim gösteren kitle turizminin çevre ve topluma karşı vermiş olduğu hasara yönelik ekoturizm, sürdürülebilir gelişmenin oluşturulmasında önemli bir unsur olarak bilinmektedir (Avcıkurt, 2020, s. 177). Ekoturizm sayesinde sadece kıyı bölgeleriyle ve belirli dönemlerle sınırlı kalan turizm, kırsal bölgelere ve yılın tamamına yayılacaktır (Mansuroğlu, 2006, s. 35). Ekoturizmin gelişimi ve sürdürülebilirliği konusunda yerel halk önemli bir yere sahiptir. Yerel halktan ayrıştırılmış bir faaliyet olmayacağı gibi ekoturizm de bütün değişkenler uyum içerisinde olmalı ve birbirini desteklemelidir. Yerel halkın ekoturizme yönelik algı ve tutumları da bu değişkenlerden bir tanesini oluşturmaktadır. Çünkü ekoturizm yapısı itibari ile yerelle bütünleşmiş bir turizm türüdür (Kavak, 2015, s. 2). Bu sebeple yerel halkın algılarını tespit etmek ve bu tespitleri dikkate almak önemli konulardan bir tanesidir.

Bu araştırmanın amacı ekoturizm kavramının literatür taraması yöntemiyle inceleyerek Dünya'da, Türkiye'de ve Amasya ili özelinde değerlendirilmesidir. Bu kapsamda araştırmanın ekoturizm alanında farkındalık yaratarak Amasya ilindeki potansiyel varlıkların kullanımını teşvik etmesi beklenmektedir.

1. Ekoturizm Kavramı

Dünya üzerinde hızlı bir şekilde yaşanan teknolojik gelişmeler, siyasi ve ekonomik değişimler ile birlikte turizm sektöründe de birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Değişime uğrayan turizm sektörü ise ülke ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü turizm sektörü içerisinde yapılacak olan her türlü harcama ekonominin canlanmasını sağlayacaktır. Fakat zaman içerisinde kıyı turizmine olan talebin artmasıyla kıyı bölgelerinin taşıma kapasiteleri dolmuş ve hatta o bölgelerde büyük çaplı kıyı tahribatları oluşmuştur. Turistler gün geçtikçe alışılmış olan turizm hareketlerinden uzaklaşarak farklı seçeneklere yönelmiş ve doğal, kültürel çevreyi koruyucu bir tavır takınmıştır. Buda ekoturizm, sürdürülebilir turizm gibi yeni kavramların gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur (Kaypak, 2010, s. 94).

Ekoturizm kavramının kökeni Yunanca ev anlamına gelen aikos ve kelime anlamına gelen logos sözcüklerine dayanmaktadır. Bilimsel karşılığı ekoloji olup organizmalar ve onların çevresi ile olan ilişkileri gözlemlemeye yöneliktir. Ekoloji adına biyolojik toplulukların muhafazası ne kadar önemli ise bölgenin sahip olduğu yerel kültüre duyulan saygıda bir o kadar

önemlidir. Yani ekoturizm, ziyaret edilecek yörenin ve o yörede yaşayan insanların yapısına zarar vermeden, minimum hasarla yapılacak olan seyahat yöntemlerini kapsamaktadır (Çevirgen, 2003, s. 75).

Birçok tanımı içerisinde barındıran ekoturizm kavramının tanımı literatürde ilk olarak Ceballos-Lascurain tarafından yapıldığı ve en çok kabul gören tanım olduğu bilinmektedir. Ceballos-Lascurain ekoturizmi, “Manzarayı, vahşi bitki ve hayvanları ve bu alanlarda bulunan mevcut kültürel tezahürleri (hem geçmiş hem de şimdiki) incelemek, hayranlıkla izlemek ve tadını çıkarmak amacı ile nispeten bozulmamış veya kirlenmemiş bölgelere seyahat etmek” cümlesi ile tanımlamıştır (Orams, 1995, s. 4). Bu tanım incelendiğinde ekoturizmin bilmek, anlamak ve deneyimlemek adına yapılan seyahatler olduğu anlaşılmaktadır (Erdoğan ve Erdogan, 2005, s. 5).

Uluslararası Ekoturizm Derneği (TIES) 1991 yılında ekoturizmi “Çevreyi koruyan ve yerel halkın refahını sürdüren doğal alanlara yapılan sorumlu seyahattir” şeklinde tanımlamıştır (Wood, 2002, s. 9). Daha sonrasında ise bu tanım 2015 yılında “Çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren, yorumlama ve eğitimi içeren doğal alanlara sorumlu seyahat” olarak yenilenmiştir (TIES, 2019).

Avustralya Ekoturizm Derneği (EAA) “Doğal ve kültürel çevrenin yorumlanması ve ekolojik anlamda sürdürülebilirlik için yönetilen doğa temelli turizm” diyerek ekoturizmi açıklamıştır (Jenkins ve Wearing, 2003, s. 207). Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) ise 1996 yılında ekoturizmi şu şekilde tanımlamıştır:

“Yerel halka faydalar sunan, aktif sosyo-ekonomik katılımını sağlayan, düşük ziyaretçi etkisine sahip olan ve korumayı geliştiren, doğanın (ve buna eşlik eden kültürel özelliklerin – hem geçmiş hem de şimdiki) tadını çıkarmak ve değerini anlamak için nispeten bozulmamış doğal alanlara yapılan çevreye duyarlı seyahat ve ziyaret” (Ross ve Wall, 1999, s. 124).

Kosta Rika Ulusal Ekoturizm Odası (CANAECO) ekoturizmin tanımını “Doğa ve kültür destinasyonlarını korumaya teşvik eden, yerel halkın sosyo-ekonomik gelişimini destekleyen, turistleri duyarlı ve etik bir şekilde tatmin etmeyi amaçlayan sorumlu turizmin uzmanlaşmış bir bölümüdür” cümlesi ile yapmıştır. Tanıma ilave olarak da ekoturizmin çevreye uygun bir biçimde faaliyetlerini devam ettirmekte olduğunu ve turistlere doğa ve yerel kültür ile direkt olarak kişisel ilişki kurmasına olanak tanıdığını açıklamıştır (Bien, 2010, s. 49).

Yukarıda yer verilen tanımlarda görüldüğü üzere ekoturizm tanımı yaparken birtakım belirleyiciler vardır. Bunları doğa temelli olması, çevre

dostu ve sürdürülebilirliğin sağlanması şeklinde üç temel başlık altında toplayabiliriz (Wunder, 2000, s. 466).

2. Ekoturizmin Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Ekoturizm, doğal alanlara karşı ilginin artması ve kitle turizminin yaratmış olduğu olumsuzluklara karşı ortaya çıkmış bir turizm türüdür (De Haas, 2002, s. 319). Ekoturizm kavramı, doğal çevreye karşı oluşan ilginin gün geçtikçe artması ve doğal çevreye yönelik kalitenin muhafaza edilmesinin önemi ile bağlantılı olup, eşit oranda gelişim göstermektedir. Bu gelişim ile birlikte doğal alanlara yapılan ziyaretler neticesinde edinilen kaliteli deneyimler ve doğal alanları olumsuzluklardan koruma düşüncesi kabul edilebilir ve pazarlanabilir bir hal almıştır. Sonuç olarak, “eko” terimi ile ilişkili ekoloji, ekosistem, ekosfer ve eko-duyarlı gibi olumlu imgeleri çağrıştıran bir terim, turizmin faaliyeti ile birleştirilerek popüleritesi yüksek bir kavramı ifade eden bir isim oluşturulmuştur (Orams, 1995, s. 3).

Ekoturizm aktivitelerinin ilk olarak ortaya çıkışı ise yaban hayatı gözlemek amaçlı olup çok eski yıllara dayanmakla birlikte hızlı bir şekilde kabullenilmiştir. İlk olarak 1872 yılında Amerika’da bulunan Yellowstone Park, sonrasında ise sırayla 1879’da Avusturalya’da Royal Park, 1885’te Kanada’da Banff Park ve Niyagara Şelalesi gibi doğal mekanları devlet “Milli Park” olarak ilan etmiş ve yeni bir modanın ilk adımı atılmıştır. Sonrasında da dünya üzerinde binlerce koruma altına alınmış mekânın varlığından bahsedilebilir (Çolak, 2010, s. 17).

Ekoturizm kavramının ilk olarak 1965 yılında Hetzel tarafından kullanıldığı öne sürülmüş olsa da orijini net olarak bilinmemektedir (Erdoğan ve Erdogan, 2005, s. 4). Meksikalı ekolojist Hetzer “ekoturizm” kavramını, 1965 yılında dört temel ilke ile tanıtmıştır. Hetzer’e göre bu ilkeler (Björk, 2007, s. 26);

- Askeri düzeyde çevresel etki,
- Yerel kültür üzerinde etkinin az, saygının yüksek düzeyde olması,
- Ülkeye yüksek düzeyde ekonomik fayda sağlaması,
- Eko-turistlere yüksek düzeyde eğlence memnuniyeti sağlanmasıdır.

Orams (1995) ve Hvenegaard (1994) çalışmalarında ekoturizm kavramının ancak 1980’li yılların sonuna doğru izlenebilir olduğunu belirtmişlerdir. Higgins (1996) ise kavramın literatürde ilk olarak 1978 yılında Miller tarafından kullanıldığını öne sürmüştür. Başka bir görüş olarak Cosmescu ve Cosmescu (2007) kavramı 1983 yılında açık bir şekilde kullanan ilk kişinin Ceballos-Lascurain olduğunu savunmuşlardır. Kızılırmak

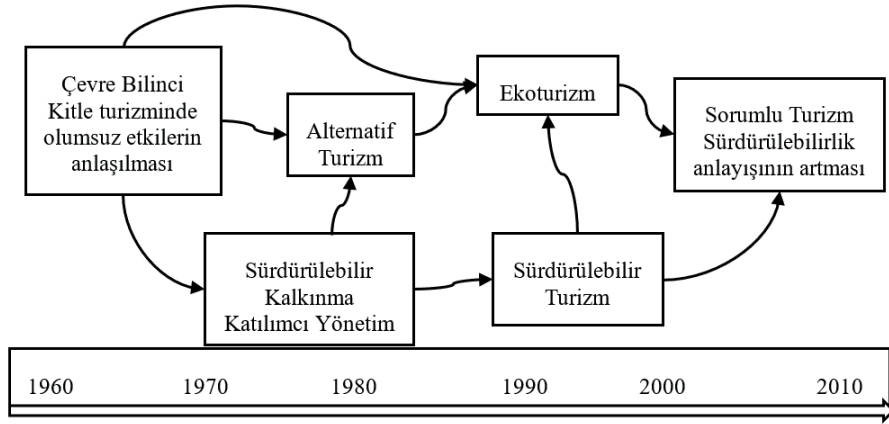
vd. de (2017) genel anlamda kabul gören ekoturizm kavramının Ceballos-Lascurain tarafından öne sürüldüğünü vurgulamışlardır. Görüldüğü üzere kavramın ortaya çıkışı ve kullanımı ile alakalı bir karışıklık söz konusudur.

Zaman içerisinde birçok ülkenin ulusal planlamalarına ekoturizmin dahil edilmesi kavramın önemini gözler önüne sermiş ve bu bağlamda çalışmalarını yürüten ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının kurulmasına öncülük etmiştir. Tarihi açıdan bakıldığında bu kuruluşlar arasında en eskisi 1990'da kurulmuş olan Uluslararası Ekoturizm Derneğidir. Dernek ekoturizmin uygulama yöntemlerini ortaya koymak, bu konuda uzman olan kişiler arasında yardımlaşmayı yükseltmek ve küresel anlamda bir çalışma ağı meydana getirmek amacıyla kurulmuştur (Aydın, 2010, s. 17).

Avustralya 1994'te geliştirip uygulamış olduğu Ulusal Ekoturizm Stratejisi ile bir ilke imza atmıştır (Jenkins ve Wearing, 2003, s. 207). Ekoturizm açısından yaşanan bir diğer ilk ise World Ecotour' 97 isimli birinci Dünya Ekoturizm Kongresi ve Sergisidir. Bu kongre ve sergi Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde 1997 yılında 15-18 Aralık tarihleri arasında Brezilya Çevre Derneği (BIOSFERA), Brezilya Ekoturizm Derneği (ECOBRAİL) ve Latin Amerika Çevresel Planlama ve Yönetim derneği tarafından yapılmıştır. Kongreye 35'in üzerinde ülkeden 2000 kişi katılım göstermiştir. Kongrede ekoturizm politikaları, kuramları, gelişim ve yönetim modelleri konu olarak ele alınmıştır. Kongre sonunda ise ekoturizmin anlık bir merak değil, aksine doğru bir yapılanma ile hem topluluk hem de ekonomi adına faydalar sağlayacağına değinilmiştir. Ayrıca ekoturizmin gelişim göstermesinin çevresel etki ve ekonomik koşul olmak üzere iki değişkene bağlı olduğu kaydedilmiş ve ekoturizmin çevresel koruma stratejisi vurgulanmıştır (Dowling, 1998, s. 481).

Uluslararası ve bölgesel anlamda ekoturizm kamuoyunda farkındalık kazanmaktadır. Uluslararası alanda ekoturizmin en önemli başarılarından bir tanesi 2002 yılının Birleşmiş Milletler (BM) tarafından "Uluslararası Ekoturizm Yılı" ilan edilmesidir (Hawkins ve Lamoureux, 2001, s. 67). Uluslararası Ekoturizm Yılında düzenlenen en önemli etkinlik Birleşmiş Milletler Çevre Programı ve Dünya Turizm Örgütü tarafından ortaklaşa düzenlenen Dünya Ekoturizm Zirvesi'dir. Zirve 2002 yılının mayıs ayında Kanada hükümeti tarafından Quebec kentinde düzenlenmiştir. Zirveye 100'ün üzerinde ülkeden tahminlerin üç katı 1300 delege katılmıştır. Katılımcılar, dünyanın dört bir yanından birkaç düzine Kabine Bakanı, çok yönlü kuruluşların başkanları ve üst düzey yöneticileri, ulusal turizm şubeleri ve çevre kurumları, endüstri dernekleri, yerli ve topluluk grupları ve çevresel hükümet dışında yer alan kurumlardan oluşmaktadır (Buckley, 2002, s. 208).

Ekoturizmin belirli bir plan dahilinde uygulandığı takdirde ülke ekonomisine büyük faydalar sağlayacağı düşüncesi hâkim olmaya başladıktan sonra turizm sektöründe kendisine önemli bir yer edinmiş ve gelişim gösterme gayretinde olan ülkeler adına daha özel bir faaliyet haline gelmiştir. 2002 yılının “Uluslararası Eko turizm Yılı” ilan edilmesi de bu durumun kanıtı niteliğindedir. Özetleyecek olursak ekoturizm kitle turizminin olumsuz etkilerinin anlaşılması ile sürdürülebilirlik anlayışının artması arasında gelişen bir süreçtir. Erdoğan (2003) Şekil 1’de bu süreci özetlemiştir.

Şekil 1: Ekoturizmin Gelişim Süreci

Kaynak: Erdoğan, 2003.

3. Ekoturizmin Önemi ve Faydaları

Ekoturizm, doğanın korunması ve bununla birlikte sosyo-ekonomik kaygıları ele almak açısından önemli bir yaklaşımdır. Ekoturizm, gelir yaratıcı etkisi ve yerel topluluklara sürdürülebilir geçim alternatifleri ve ekonomik anlamda sağladığı faydalar ile hem korumaya hem de kırsal kalkınmaya katkısı olan kaynak kullanım şekli olarak ifade edilmektedir. Bu sebeple ekoturizm, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını gidermelerine olanak tanıyacak kaynaklar bırakmak için bugünün ihtiyacını zarar vermeden gidererek, korunan alan açısından sürdürülebilir kalkınma düşüncesini ilerletmek adına uygun bir araç olduğu düşünülmektedir (Borchers, 2002).

Gelişimini sürdüren ve az gelişmiş ülkeler adına fazlasıyla önem arz eden ekoturizm, nüfus, rekabet, tarımsal faaliyetler, istihdam, göç ve bölge halkı ile ilgili olaylarda ön planda olup, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında rol sahibidir. Sağlamış olduğu faydalar ile girişimciler ve yerel halk da dahil

olmak üzere bölgede bulunan çok fazla kurum ve kuruluşu pozitif yönlü etkisi bulunmaktadır. Ayrıca yöresel ürünler, yerel kimlik ve çekicilikler gibi hususların önemine vurgu yapmaktadır (Yıldız, 2019, s. 76).

Ekoturizmin önemini açıklarken yalnızca yerel halka sağlamış olduğu faydalar ve doğaya karşı koruyucu bir özelliğinin olmasından bahsetmek yanlış olacaktır. Çünkü ekoturizm aynı zamanda turistlerin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi noktasında bir fırsat olarak görülmektedir (Mirsanjari, 2012, s. 88). Turistik bölgeye giden turist o bölgede yaşayan halkın kültürü ile ilgili bilgiler edinir ve dünya görüşlerinde gelişme kaydedebilir. Bunun yanı sıra çevresel sıkıntılar, kıtlık, göç, sefalet vb. konuları hafızalarına kazıyarak yaşamış oldukları ülkelerde sosyal sorumluluk hissiyatlarıyla karar verebilir ve daha güzel bir dünyanın oluşumunda rol sahibi olabilirler (Yiğit, 2020, s. 35).

Anlatılanlar ışığında ekoturizm destinasyona ve o bölgede yaşayan yerel halka, doğaya ve turiste sağlamış olduğu faydalar ile ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermiştir. Son olarak ekoturizm kavramının önemini kısaca özetleyecek olursak (Çalışkan, 2020, s. 17);

- Yerel halka yeni iş imkanları ve ekonomik kazanç sunar.
- İleride daha çok ekoturist olması adına doğal alanları korumak, satın almak ve gelişimi için sermaye oluşturur.
- Turistleri çevre hakkında bilinçlendirir ve eğitim sunar.
- Kültürel mirasın ve doğal çevrenin korunmasına ve gelişmesine yardımcı olur (yeni ya da var olanın geliştirildiği ulusal parklar, orman koruma alanları, biyosfer kaynakları, eğlence alanları, sahil, deniz ve su altı parkuru gibi dikkat çeken alanların meydana getirilmesi).

4. Ekoturizmin Özellikleri, Amacı ve İlkeleri

Ekoturizm kavramı üzerine önceki bölümlerde gösterildiği üzere birçok tanım yapılmış ve herkes tarafından kabul edilmiş evrensel bir tanım ortaya konulamamıştır. Fakat ekoturizmin özellikleri hususunda sahip olduğu genel özellikler şu şekilde sıralanabilir (Morgül, 2014, s. 28-29):

- Doğa temelinde gerçekleşmesi,
- Biyoçeşitliliğin muhafaza altına alınmasında etkin rol oynaması,
- Yerel halkın refahına destek olması,
- Olumsuz anlamda çevresel ve sosyo-kültürel etkileri aşağı seviyelere düşürmek adına faaliyetlerin turistler ve yerel halk sorumluluğunda gerçekleştirilmesi,

- Yenilenmesi mümkün olmayan kaynaklara asgari düzeyde kullanım şartı sunması,
- Yerel halk adına yeni iş olanakları sağlayacağını öngörmesidir.

Ekoturizm doğal çevre üzerinde yumuşak etkiye sahip, ekonomik açıdan randımanlı, sosyal açıdan sorumlu ve ekolojik açıdan bakıldığında krizi durdurucu özelliğe sahiptir (Erkut, 2005, s. 64). Bütün bu özelliklerinin yanında ekoturizm, kitle turizminde olduğu gibi yalnızca yılın belirli dönemlerinde değil, yıl boyunca gerçekleşme olanağına sahip bir turizm türüdür. Bunun yanında mekânsal yoğunluk açısından da kitle turizmine nazaran daha geniştir. Göller, akarsular, ovalar, dağlar, yaylalar ve ülke içerisinde yer alan kırsal mekanlarda gelişerek geniş bir alanı kapsamaktadır. Doğal kaynaklardaki çeşitlilik seviyesinde geniş bir alanda gerçekleşme olanağı tanımaktadır (Çetin, 2001, s. 42).

Ekoturizmin özellikleri turist tipi, yer, faaliyetler, imkânlar, gelişme ve gelişme aşamaları olmak üzere altı başlık altında da incelenmiştir. Bunlar şu şekilde listelenebilir (Üzümcü ve Koç, 2017, s. 15):

- Turist tipi: Doğal ve kültürel çevreye yolculuk yapmaktan mutluluk duyan, yerel kültürler ve bölgeler hakkında bilgi edinmek ve o yerlerin kıymetini bilme isteği içerisinde olan bireylerden meydana gelir.
- Yer: Çoğunlukla doğal çevre olmak üzere korunan alanlar ya da kültürel çekiciliği bulunan yerleri içermektedir.
- Faaliyetler: Çevre üzerinde en az etki ile kaynak kullanımı ve çevresel eğitime destek olmak üzerinedir.
- İmkanlar: Çevreye karşı duyarlı teknolojilerin ve yerel değerlerin kullanımını gerektirir.
- Gelişme: Ekonomik anlamda gelişmek ve koruma hedeflerinin birleştirilmesine dayanır.
- Gelişme aşamaları: Hem toplum hem de çevre üzerinde en düşük düzeyde negatif etki yaratmalı ve yöre halkının tamamını aktif bir şekilde kapsamalıdır. Sonrasında ise yerel topluluğa ekonomik katkılar sunmalıdır.

Ekoturizm sahip olduğu özellikler bakımından incelendiğinde doğal çevrenin muhafazası ve sürdürülebilirliği gibi iki önemli amaca hizmet ettiği görülmektedir. Daha genel tabiri ile doğaya karşı ilgili bireylere, doğa ile ahenkli olacak aktiviteler sunmak, doğaya zararı olmayan konaklama alanları meydana getirmek ve bölgede yaşayan insanlar ile yakın vakit geçirilmesine

teşvik etmektedir. Bütün bunları sürdürülebilirlik ilkesini dikkate alarak yapmaktadır (Kardeş, 2018, s. 13).

Ekoturizmin amacı, turistlerin beklentileri göz önünde bulundurulduğunda ise yeni kazanç alanlarıdır. Ekoturizm endüstrisinin var olması, yararlanılacak olan doğal çevre ve doğal çevreden yararlanacak olan bireyle bağlantılıdır. Ancak ekoturizmin hâkim amaç bünyesinde belirleyici olan doğal çevrede, turistte değildir. Doğal çevre ve turistler vasıtası ile sermaye birikimi elde etmektir (Aydın, 2010, s. 21).

Ekoturizm, turistik bir bölgenin ekolojik yapısı ile ilişkilendirilerek ele alınan bir turizm türü olduğu için tüm turizm türlerinde bunların dengesini bozacak hareketlerden uzak durulması asıl amaçtır. Ayrıca ekoturizm kitle turizminin tam tersine turist sayısını azaltmak ve turizmi belirli bir döneme sıkıştırmak yerine tüm yıla yaymak, doğal çevre üzerinde kurulan baskıyı düşürmek, oluşan tahribatı düzeltmek yerine önlemeyi hedefleyen planlar yapmak ve sürdürülebilir ekonomik faydaları korumak gibi bazı amaçları da içerisinde barındırmaktadır (Arslan, 2005, s. 33).

Dünya Turizm Örgütü (WTO) ise ekoturizmin amaçlarını sekiz ayrı maddede açıklamıştır. Bu maddeler şunlardır (Kuter ve Ünal, 2009, s. 150):

- Turizmin sebep olduğu doğal ve geleneksel çevre tahribatının en aşağı seviyelere düşürülmesi,
- Turistlere ve turistik bölgede yaşayan halka doğal ve geleneksel sosyo-kültürel çevrenin muhafaza edilmesi adına eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın gereksinimlerini gideren, yerel yönetim ve halkla iş birliği kurarak gelişen sorumlu bir ticaret olduğu yönünde özendirilmesi,
- Korunan doğal ve sosyo-kültürel alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin olumsuz etkilerini en aşağı seviyelere düşürmek amacı ile doğal ve sosyo-kültürel çevre üzerinde uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının arkasında durulması,
- Turizmin yerel halkın geçimine faydası olacak bir biçimde gelişmesinin sağlanması,
- Turizmin gelişiminin yörenin çevresel ve sosyal kapasitesini yükseltecek bir biçimde gelişmesinin sağlanması,
- Çevreyle uyum içerisinde, doğal ve geleneksel sosyo-kültürel hayatla iç içe bulunan, yerel bitki örtüsünü ve yaban hayatını gözetken turizmin alt yapı yatırımlarının hayata geçirilmesi.

Yukarıda belirtilen amaçlar aynı zamanda ekoturizmin ilkeleri ile doğrudan ilişkilidir. Diğer bir ifade ile belirtilen ilkeler ekoturizmin amaç ve doğası ile bağlantılı kurallar bütünüdür. İlkelerin devamlı bir şekilde ileri sürülmesi ve sayıca fazla olmasının sebebi ise istenmeyen ilkelerin meydana gelmesini önlemektir (Erdoğan, 2003, s. 115). İlkeler incelendiğinde ekoturizm hakkında yapılan tanımların ortak noktasından hareketle dört temel ilkeden bahsetmek mümkündür. Bunlar, çevreyi korumaya özendirme, yorumlayıcı bir eğitim tecrübesine özendirme, yerel halkın katılımı ve kârlı iş imkanları sunmaktır (Marques, 2000).

Ekoturizm ilkelerinin ortaya konulmasında STK'ları, özel sektörde yer alan işletmeler, devletler, akademisyenler ve yerel halkların katılımı ile yapılan toplantılar belirleyici olmuştur. TIES yapılan bu toplantıları takip ederek aşağıdaki ilkeleri geliştirmiştir (Wood, 2002, s. 13-14):

- Turistik bir bölgeye zarar verebilecek doğal ve kültürel etkileri minimum seviyeye düşürmek,
- Korumanın ne denli önemli olduğu hususunda katılımcıları eğitmek,
- Yerel gereksinimleri gidermek ve koruma neticesinde oluşan faydaları sağlamak adına yerel yönetimler ve yerel halk ile ortaklaşa çalışarak sorumlu işletmenin önemine vurgu yapmak,
- Doğal ve korunan alanların muhafaza altına alınması ve yönetimi için doğrudan gelir sağlamak,
- Ekoturizm bölgesi olacağı planlanan bölgelere veya doğal alanlar için düzenlenmiş yöresel turizm bölgelerine ve ziyaretçi yönetim planlarına karşı hissedilen ihtiyacın üzerinde durmak,
- Etkileri değerlendirmeye almak ve minimum seviyede tutmak adına uzun dönemli izleme programlarının yanında çevresel ve sosyal temellere bağlı çalışmaların kullanılmasını vurgulamak,
- Ev sahibi ülke, yerel işletmeler ve yerel halk, özellikle de doğal ve muhafaza altına alınmış mekanlarda ve bu mekanların yakınında yaşamını sürdüren yerel halk adına ekonomik faydaları en yukarı seviyelere taşımak için gayret göstermek,
- Yerel halk ve araştırmacıların ortaklaşa bir şekilde belirlemiş oldukları sosyal ve çevresel kabul edilebilir değişim sınırını aşmadan turizmin gelişmesini sağlamak,
- Fosil yakıtların kullanımını azaltmak, yerel bitkileri ve yaban hayatı muhafaza eden, doğal ve kültürel çevre ile ahenk içinde geliştirilmiş alt yapıya güvenmek.

Ekoturizm, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri ile alakalı olan sürdürülebilir turizm ilkelerini kabul etmektedir. Bununla birlikte onu daha geniş bir kavram olan sürdürülebilir turizmden ayıran birtakım ilkelere sahiptir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanabilir (World Ecotourism Summit, 2002, s. 1-2):

- Doğal ve kültürel değerlerin muhafaza altına alınmasında etkin rol oynar,
- Planlama, geliştirme ve işletme gibi aşamalara yerel halkı da dahil eder ve onların refahının artmasına yardımcı olur,
- Katılımcılara ziyarette bulunacağı turistik bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerini açıklar ve o yerler hakkında bilgi verir,
- Küçük gruplar adına organize edilmiş turların yanında bağımsız gezginlere daha kaliteli hizmet sunar.

Belirtilen ilkeler ekoturizm adına büyük bir öneme sahiptir. Çünkü bu ilkelere uymadan sürdürülebilir turizm faaliyeti gerçekleştirmek mümkün değildir. İlkeler incelendiğinde ekoturizm, doğal çevrenin ve yerel kültürlerin sürdürülebilirliği gibi iki önemli kriteri bünyesinde barındırmaktadır. Bu hedef doğrultusunda doğaya yapılan sorumlu seyahatlerde yerel kültürlere saygı duymak esas olandır. Ekoturizmi uygulamak isteyen ülkeler uygulama esaslarını belirlerken ekoturizm ilkelerinden yararlanmaktadır. Türkiye’de de doğal alanlara yönelik gerçekleştirilen ziyaretlerde yerine getirilmesi gereken kurallar ekoturizmin ilkeleri doğrultusunda belirlenmiştir (Kamacı, 2015, s. 20).

5. Ekoturizmin Etkileri

Turizm aktiviteleri, gelişmiş olduğu bölgelerde birçok çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkiye sahip faaliyetlerdir. Ekoturizmde aynı şekilde hangi bölgede uygulanıyor ise o bölgeye birtakım çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri bulunmaktadır. Ekoturizm aktivitelerinin kötü bir şekilde planlanması ve yönetilmesi durumunda, kitle turizminde olduğu gibi doğanın ve kültürel değerlerin hasar görmesi durumuyla karşılaşılacaktır. Ancak hem doğal hem de kültürel değerlerin muhafazasındaki duyarlılığı yükseltme ve yerel halk adına alternatif iş ve gelir imkanları sağlama temelinde gerçekleşen ekoturizm, olumsuz çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerin en alt seviyelerde olduğu bir turizm çeşididir (Yılmaz, 2008, s. 77).

5.1. Ekoturizmin Çevresel Etkileri

Ekoturizm, doğal çevre ile dost, sürdürülebilir gücü üst seviyede alternatif orijinal faaliyetler ortaya koymaktadır. Ekoturizm anlayışı da bu faaliyetlerin gerçekleşmesine uygun olan yerlerin ve kaynakların uzun süreli muhafazasına imkân sağlamaktadır. Bununla birlikte ekosistemin ve biyolojik çeşitliliğin muhafaza altına alınarak, yok olma tehlikesinin önlenmesi adına önemli bir fırsat olarak görülmektedir (Tosun ve Şahin, 2006, s. 7).

Ekoturizm, yerel halkın ve ekoturistlerin pozitif anlamda tecrübeler kazanmasına olanak tanıyarak çevresel iklim üzerindeki bilincin gelişimine katkı sunmaktadır. Ayrıca olumsuz çevresel etkileri minimum seviyede tutarak, farkındalık ve hassasiyeti de üst seviyelere taşımaktadır. Başka bir deyişle ekoturizm, turizm adına sürdürülebilir gelişmenin sağlanmasında en etkili yol olarak açıklanmaktadır. Ancak iyi bir planlama yapılmadığı durumlarda her turizm türünde olduğu gibi bir takım olumsuz çevresel etkilere sebep olabilmektedir. Bu olumsuz çevresel etkilere örnek olarak bölgenin taşıma kapasitesinin aşılması, gereğinden fazla yapılaşma, ormanlarda meydana gelebilecek yangınlar, zararlı çöp ve atıklar gösterilebilir (Gök ve Özkoç, 2020, s. 1218). Bütün bunlara ek olarak ekoturizmin neden olabileceği olumsuz çevresel etkiler ve doğuracağı sonuçlar Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1: Ekoturizmin Olası Olumsuz Çevresel Etkileri ve Sonuçları

Olumsuz Etkiler	Doğal Çevreye Etkisi ve Sonucu
Ulaşım ve yol	Gürültü ve ses kirliliği, vahşi yaşama ve bitki örtüsüne verilen hasar, su yollarında değişim
Turistik yığılma	Doğal çevre tahribatı, elektrikte yaşanan kopukluk, suların kesilmesi
Yapılaşma	Doğallığın ve estetik değerlerin azalması, erozyon, mimari yönden kent benzeri gelişim ve görsel kirlilik
Süratli ve dalgın bir şekilde araç sürmek	Vahşi yaşama hasar ve hatta ölüm, güvenliğin azalması, rahatsız edecek düzeyde ses ve toz,
Çöpler	Görsel kirlilik, hayvanların atıklar ile beslenmesi, bitki örtüsünün zarar görmesi
Anı olarak kalması için toplanan eşya	Hem doğal hem de kültürel değerlerin hasar görmesi, uygunsuz davranışların baş göstermesi
Enerji hatları	Bitkilerin hasar görmesi, erozyon, estetikliğin kaybolması
Vandalizm	Doğal ve kültürel çevrenin bilinçsizce bozulması

Kaynak: Erdoğan, 2003, s. 156; Akyurt, 2019, s. 358.

Ekoturizmin olası olumsuz etkilerinin yanı sıra çevreye vermiş olduğu zararlar ile ilgili somut örneklerde mevcuttur. Bu örnekler şu şekilde listelenebilir (Nepal, 2000, s. 668; Kuter ve Ünal, 2009, s. 152; Herbig ve O'Hara, 1997, s. 234; Yılmaz, 2008, s. 81):

- Nepal'de bulunan ve en popüler trekking destinasyonlarından biri olan Annapurna koruma alanında birtakım problemler meydana gelmiştir. Yakacak odun ve 700'den fazla tesisin inşası için gerekli olan keresteye talebin artması, içlerinde ünlü Rhododendron ormanının da bulunduğu yaban hayatı habitatını değiştirmiştir.
- Kenya'da yapılan safari aktivitelerinin vahşi yaşam üzerinde negatif yönlü etkisi olmuş ve bölgede bulunan çitaların nesli tükenme tehlikesine girmiştir.
- İlk Milli Park olan Yellowstone Milli Parkı'nda turistlerin bırakmış olduğu çöpler sebebiyle bölgede yaşamını sürdüren ayılar yerlerinden olmuş ve ansızın ölmeye başlamıştır.
- Brezilya kıyı şeridinde bulunan kanalizasyon sistemi yetersiz olduğu için bölgede bulunan dereler, göller ve okyanus kirlenmiş, bu da yüzme ve balıkçılık için kullanılan su kaynaklarının güvenilirliğini yitirmiştir.
- Brezilya'da ekoturistler tarafından gerçekleştirilen fotoğraf çekimleri ve Belize sahillerinde sürat motoru ile gezmeleri tropikal kuşların rahatsız olmalarına sebebiyet vermiş ve kuşlar bu bölgelerden göçmüştür.
- Ekoturizmin olumsuz çevresel etkilerine verilebilecek en dikkat çeken örnek ise Antarktika'da yaşanan çevre felaketidir. Yaklaşık olarak 300 ekoturisti taşıyan geminin 250.000 galon yağını 20.000 penguenin barınağı olan bölgenin bir denizine dökmesi ile bu felaket meydana gelmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere ekoturizmin doğal çevre üzerinde birçok olumsuz etkisi mevcuttur. Bu etkileri azaltmaya yönelik muhtemel önlemler şu şekilde sıralanabilir (Akın, Gökçe ve Tokmak, 2008, s. 344):

- Ekoturizm aktivitelerinin uygulandığı yerlere girerken ücret talep edilmesi,
- Uygulanacak aktivitelerin işleyişine, bölgenin ekolojisi ile ilgili bilimsel özellikli bilgileri dahil etmek,
- Nesli tükenme tehlikesi altında olan canlıların muhafaza altına alınması ve üremelerinin sağlanması,
- Doğanın iyileştirilmesine ve yeşillendirilmesine önem verilmesi,

- Korunan bölgelerde izin kağıdına başvurulması,
- Turizmin ihtiyaçlarını giderecek düzeyde tesislerin yapılması,
- Korunan alanlara yönelik gerçekleştirilen ziyaretlerin çeşitliliğine ve sayısına gerekli olduğu takdirde sınır konulması.

Özetle ekoturizm faaliyetleri ilkelerine, amaçlarına ve özelliklerine uygun, doğru ve planlı bir şekilde yönetildiğinde doğal çevreye yönelik çok fazla olumlu etkisi vardır. Aksi takdirde yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi çevre üzerinde kalıcı hasarlara neden olabilmektedir.

5.2. Ekoturizmin Ekonomik Etkileri

Genel anlamı ile yerel halkın ekonomik faydalarını en üst seviyeye taşıma ve ülkenin ekonomisine sunmuş olduğu yararlar incelendiğinde, ekoturizm isminde yer alan “eko” öneki ekoturizmin “ekoloji” anlamına geldiği gibi “ekonomi” anlamına da geldiğini göstermektedir (Erdoğan ve Erdoğan, 2005, s. 15).

Ekoturizmin özelliklerini açıklarken de değinilen, yerel halkın refah seviyesini yükseltmesi ve yöreye istihdam imkânı sunması, ekoturizmin asıl amaçlarından bir tanesinin yöreye pozitif yönde ekonomik katkı sağlayarak kırsal kalkınmada önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir. Tisdell ekoturizmin gelişim kat ettiği destinasyonlarda meydana gelebilecek olumlu ekonomik etkileri şu şekilde sıralamıştır (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 70-71; Özkök ve Çoban, 2009, s. 595-596):

- Turizm ile alakalı konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, hediyelik eşya satışı yapan işletmeler ve seyahat hizmetleri gibi bölgede bulunan farklı ekonomik aktivitelerin gelişimine fayda sağlar.
- Yerel ekonominin çeşitlenmesini sağlayarak, bilhassa tarım üzerine gerçekleşen faaliyetler ile istenilen düzeyde istihdam oluşturamayan yerel halka direkt olarak ya da dolaylı yollar ile yeni iş olanakları sağlar.
- Ziyaretçilerden kazanılan gelirlerle bölgeye ve bilhassa yerel halka direkt olarak ekonomik fayda sağlar.
- Bölgeye özgü olan el sanatları ve yiyecek-içecekler gibi yerel ürünler üzerinde oluşan talebi yükseltir. Bu sayede yerel halka üretmiş olduğu, içerisinde kültürel değerlerinde yer aldığı el sanatları ürünlerini pazarlama imkânı sunar. Böylece hem ekonomik katkı sağlamada hem de yerel kültürün korunmasında aracı olabilir.

- Yönetimi iyi yapıldığı takdirde koruma alanları ve park yöneticileri için kendini finanse edecek bir düzen sağlanabilir. Bu sayede doğal çevrenin korunmasında önemli bir role sahip olabilir.

Ekoturizm kapsamında incelenmiş olan Galapagos Adalarında ekoturizmin gelişim göstermesi ile birlikte bireylerin yaşam standartlarında artış ve iş imkanlarında genişleme meydana gelmiştir. Ayrıca, SSCI tarafından araştırılan 10 dergide, ekoturizmin etkileri hakkında yayımlanmış 62 makale incelendiğinde, 15 makalede ekoturizmin söz konusu destinasyonlarda %50 oranında istihdam artışı yarattığı sonucuna ulaşılmıştır (Özkök ve Çoban, 2009, s. 596).

Ekoturizmin olumlu ekonomik etkilerinin yanında bazı olumsuz etkileri de mevcuttur. Gaul (2003, s. 14)'e göre bunlardan bir tanesi yerel enflasyona (iş gücüne verilen para ve üretilen yerel ürünlerde yükseliş) sebep olmasıdır. TIES'e göre ise ekoturizmin sebep olabileceği olumsuz ekonomik etkiler şunlardır (Demir ve Çevirgen, 2006):

- Yerel halkın ekoturizm üzerindeki beklentilerinin kısıtlı olması, onların doğal ve kültürel değerleri koruma hususundaki istek ve arzularının azalmasına sebep olacaktır.
- Bölgede bulunan otel ve benzeri işletmelerin su ve elektrik gibi kaynakları yoğun bir şekilde kullanmaları, yöredeki fiyatları yükseltmekte, su kesintilerine ve elektrik kopmalarına sebep olabilmektedir.

5.3. Ekoturizmin Sosyo-kültürel Etkileri

Turizmin sosyo-kültürel etkileri, değer sistemlerinde, bireysel tavırlarında, aile bağlarında, ahlak normlarında, yöresel törenlerde ve toplum örgütlenmesinde yaşanan değişimler olarak tanımlanmaktadır (Torun, 2013, s. 34). Ekoturizm de kişiler ve toplum üzerinde birçok sosyo-kültürel etkiye sahip turizm çeşitlerinden bir tanesidir.

Ekoturizm, faaliyetlerin gerçekleştirileceği yörede doğal çevreyi korumak ve geliştirmek gibi iki önemli amaca hizmet ettiği gibi yörenin kültürel değerlerinin tanıtılması ve korunmasını da hedeflerinden bir tanesi olarak belirlemiştir (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 72). Bu doğrultuda ekoturizmin birçok olumlu sosyo-kültürel etkisinin olduğundan söz etmek mümkündür. Gaul (2003, s. 12-13) bu etkileri, konfor ve yaşam şartlarının geliştirilmesi, geleneksel kültür unsurlarının tekrar değer kazanması, yerli halk (genç) adına geliştirilmiş eğitim, geliştirilmiş sağlık hizmetleri ve yerel halk adına yiyecek ve içme suyu temin edilmesi şeklinde sıralamıştır.

SSCI tarafından araştırılan 10 dergide, ekoturizmin etkileri hakkında yayınlanmış 62 çalışma incelendiğinde, 25 çalışmanın ekoturizmin sosyo-kültürel etkilerine vurgu yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu 25 çalışmanın 10 tanesinde ise yörede yaşamını sürdüren halkın geleneksel hayatını sürdürdüğü belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda ekoturizmin yerel kültüre önem veren, saygılı ve aynı zamanda destek olan bir turizm türü olduğundan bahsedilebilir. Sosyo-kültürel etki ile ilgili yapılan diğer 15 çalışmada ise ekoturizmin yörede bir takım kültürel değişiklikleri meydana getirdiği saptanmıştır (Özkök ve Çoban, 2009, s. 596). Yani ekoturizmin bölgeye olumlu sosyo-kültürel etkilerinin olabileceği gibi olumsuz sosyo-kültürel etkilere de sebep olabilmektedir.

Gaul (2003, s. 13-14) ekoturizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerini hızlı nüfus artışı, yerel kültürün ve dini değerlerin değişime uğraması, anadil ve lehçede meydana gelen değişimler, bölgede yaşayan yerlilerde sağlık sorunlarının artması, HIV ve AIDS tarzında bulaşıcı hastalıkların yayılması, suç oranlarındaki yükseliş, yerel sosyal ilişkilerin zarar görmesi, yerel halkın yeme-içme alışkanlıklarının değişmesi, yerlilerin memnuniyet düzeylerinde düşüş yaşanması, turistler ve yerel halkın karşılıklı çatışması ve saldırganlık şeklinde sıralamıştır.

Ekoturizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri üzerine somut örneklerde mevcuttur. Bunlardan bazıları şu şekilde listelenebilir (Erdoğan, 2003, s. 160; Herbig ve O'Hara, 1997, s. 234; Yılmaz, 2008, s. 81):

- Nepal'de bulunan Chitwan Milli Parkını ziyaret eden yabancı turistlerin yerel problemlere karşı ilgisiz olması, parkta bulunan gergedanların yılda 3 ila 5, kaplanların ise yılda 1 kişi olmak üzere yerlileri öldürmesi ve tarım ürünlerine hasar vermesi, yerel fiyatlardaki yükseliş ve yerel halkın parkta çalışma olanaklarının kısıtlı olması Milli Park üzerinde memnuniyetsizlik oluşturmaktadır. Bu sebeple park yalnızca turistler adına faaliyet gösteren, yerel halkın istek ve beklentilerine yanıt vermeyen bir alan olarak görülmektedir.
- Hindistan'da bulunan Duphwa Milli Parkında 4 yıl içerisinde 93 kişi kaplanlar tarafından öldürülmüş ve devlet tazminat olarak kişi başına 5.000 Rupi ödemiştir. Fakat bir kaplanın öldürmesinin cezasını 50.000 Rupi olarak belirlemiştir. Buda doğanın korunmasının yalnızca turistler adına olduğunun düşünülmesine sebep olmuş ve Milli Parka karşı bir memnuniyetsizlik oluşmuştur.
- Fiji'de ekoturizm faaliyetlerinin yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği iki köyde bir araştırma yapılmıştır. Bu köylerde gerçekleşen yüksek düzeyde alkol tüketimi yerel halkın rahatsız olmasına sebep olmuştur.

- Stone ve Wall tarafından Çin'in Hainan kentinde bulunan iki tane Milli Parkı konu edinerek gerçekleştirilen araştırma sonucunda yerel halkın %27'sinin ekoturizm aktivitelerinden olumsuz etkilendiği saptanmıştır. Bunun yanında %18'lik dilimi oluşturan katılımcılar ise ekoturizm aktivitelerinden hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilendiğini ifade etmişlerdir.

Ekoturizmin olumsuz sosyo-kültürel etkilerinin en alt seviyelerde tutulması için bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şunlardır (Yılmaz, 2008, s. 84):

- Turizm ürünlerinden pozitif anlamda neticeler almak için yansız olacak bir biçimde eğitim ve öğretim imkanlarının sunulması,
- Toplumların dil, kimlik, gelenek ve göreneklerini yansıtan değerlerine, kültürlerine saygı duyulması ve bütün bu değerlerin sonsuza dek muhafaza altına alınması,
- Ulusal seviyede temsil edilen toplumların örgütsel kabiliyetlerinin geliştirilmesi,
- Dünya üzerinde yer alan diğer toplumlar ve kültürler ile iş birliğinin sıkı bir hassasiyetle gelişmesine yardımcı olmak adına toplumlar arasındaki değişim aşamasının iyileştirilmesi.

6. Dünyada Ekoturizm

Dünyada ekoturizm açısından turistik bölgeler incelendiğinde çoğunluğu tropikal bölgeler, ada ülkeleri, dağlık alanlardan oluşan nispeten gelişmemiş veya gelişimini sürdüren ülkeler oluşturmaktadır. 1990 tarihinde Amerika'da macera seyahatleri hakkında bir araştırma gerçekleştirilmiş ve ekoturizm faaliyetlerine yönelik farklı turistik bölgeler adına bazı programlar oluşturulmuştur (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 132):

- Doğa Yürüyüşü: Türkiye, Hindistan, Nepal, Arjantin, Peru, Pakistan.
- Doğa Tarihi: Ekvator, Brezilya, Madagaskar, Antarktika, Kosta Rika.
- Vahşi Doğada Safari: Tanzanya, Orta Afrika, Kenya.

Gelişimini sürdürmekte olan ülkelerde doğa temelli turizm, genel turizmin içerisinde önemli bir bileşen olarak yer almaktadır. Bu ülkeler Avustralya, Kenya, Nepal, Yeni Zelanda, Tanzanya, Kosta Rika ve Botsvana şeklinde sıralanabilir (Eagles, 2003, s. 26). Bu ülkelere Endonezya, Uganda, Brezilya, Güney Afrika, Peru ve Arjantin de eklenebilir (Alaeddinoğlu, Can ve Yılmaz, 2011, s. 24).

Avustralya nemli tropikal bölgeleri, büyük mercan kayalıkları, çölleri ve dağlık bölgeleri ile doğal kaynaklar ve biyolojik çeşitlilik açısından oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Ayrıca ekoturizmin gelişimine hem direkt olarak hem de dolaylı yollarla önemli faydalar sunmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 135).

Kenya, Afrika'daki en büyük ve en eski turizm endüstrisine sahip ülkelerden bir tanesidir. 1963 ve 1994 yılları arası yabancı ziyaretçi sayısı incelendiğinde, 110.000'den 863.000'e yükseldiği görülmüştür. Kenya'da turizm 1987 yılından beri en büyük döviz kaynağı olarak görülmekte ve 1994 yılında bütün döviz girdilerinin %34'ü turizm tarafından sağlanmıştır. 1993 tarihinde yapılmış olan bir araştırmada “doğa ve yaban hayatı” %70,6 oranla ziyaretçilerin Kenya'yı tercih etmelerinde en önemli faktör olarak belirlenmiştir. İkinci sırada ise %32,6 ile “plajlar” gelmektedir (Weaver, 1999, s. 801).

Ekoturizm bazı ülkeler adına turizm endüstrisinin merkezini oluşturmaktadır. Bu ülkelerde biri de Yeni Zelanda'dır. Yeni Zelanda'yı ziyaret eden turistlerin büyük bir bölümü doğaya dayalı seyahat deneyimi aramaktadır (Higham ve Carr 2003, s. 236).

Ekoturizm, Amerika kıtası özelinde incelendiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya ve Kanada'da çok fazla çeşitlilik göstermektedir. ABD'de kar yağışının ve güneşin yoğun olduğu Tahoe Gölü çekiciliklerinden yalnızca bir tanesidir. En başta Yellow Stone Milli Parkı, ardından Yosemite, Sequoia ve Kings Canyon Milli Parkları her sene turistler tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir. Ayrıca Alaska'da gemi ile yapılan seyahatlerin geneli ekoturizm amaçlıdır. Kanada'da Laurentin dağlarında bulunan göller, manzaralar, ormanlar ve yürüyüş alanları ekoturizm çekiciliklerine örnek olarak gösterilebilir (Çetin, 2001, s. 62). Brezilya'nın ise Amazon bölgesinde bulunan yağmur ormanları önemli ekoturizm değeri olarak bilinmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 138).

Küresel ölçekte ekoturizm 1990'lı yıllardan beri senede %20-34 gelişmektedir. 2004'te küresel turizmden üç kat daha fazla gelişen ve büyüyen bir ekoturizm görülmüştür. Kitle turizminin artık olgunlaşma aşamasına geldiği için artış hızında azalmalar meydana geldiği söylenmektedir. Fakat ekoturizm pazarının gün geçtikçe büyüyerek daha kapsamlı hale geleceği tahmin edilmektedir (Kahraman ve Türkay, 2017, s. 65).

7. Türkiye'de Ekoturizm

Türkiye, 8.000 km civarı kıyı uzunluğu, farklı uygarlıklardan kalmış çok değerli kültürel mirasları, dünya üzerinde sınırlı sayıda ülkede var olan doğa güzellikleri ve dört mevsimin aynı anda yaşanması gibi özellikleri ile turizm

potansiyeli oldukça yüksek bir ülkedir (Kahraman ve Türkay, 2017, s. 66). Bu özelliklerinin yanında üç tarafı denizlerle çevrilmiş ve yüz ölçümünün %26'sını ormanların oluşturduğu bir ülke olması, Türkiye'yi Akdeniz çanağında bulunan ve rakibi konumunda olan Avrupa ülkelerine kıyasla ekoturizm yönünden avantajlı kılmaktadır (Demir ve Çevirgen, 2006, s. 139). Örneğin, Avrupa genelinde 500 kuş çeşidi bulunurken, Türkiye'de yaklaşık 420 kuş çeşidi belirlenmiştir. Bununla birlikte Avrupa'da belirlenen 12.000 civarı bitki çeşidinden takriben 9.000'i Türkiye'de bulunmaktadır (Benzer, 2006, s. 75).

Türkiye'de ekoturizm hakkında yapılan çalışmalar çok eski yıllara dayanmaktadır. 1956 yılında çıkarılan "6831 sayılı Orman Kanunu" kapsamında farklı özellikleri ve ender görülen güzellikleri içerisinde barındıran alanlar korunarak milli park ilan edilmiştir. Bununla birlikte belirli kanunlar içerisinde mesire yerleri de inşa edilmiştir. Bu kanun kapsamında 1956 tarihinde inşa edilen ilk mesire yeri "Belgrad Orman Mesire Yeri"dir. Milli park olarak ise 1958 yılında "Yozgat Çamlığı Milli Parkı" ilan edilmiştir. 1958 yılında "3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu" çıkarılmış ve bu kanuna göre "Belgrad Geyik Üretim İstasyonu" inşa edilmiştir (Tutcu, 2021, s. 10).

Ekoturizm konusu Türkiye'de ilk kez 1987 tarihinde gündeme gelmiştir. Dalyan-İztuzu'nda bir otelin temelini atılması ekolojistler tarafından yoğun tepki görmüştür. Çünkü otel inşaatı, İztuzu kumsalına yuva yapmış olan Caretta Caretta türünde deniz kaplumbağalarına zarar verecektir. Sonuç olarak inşaat iptal edilmiş ve Köyceğiz-Dalyan bölgesi "Özel Çevre Koruma Bölgesi" ilan edilmiştir (Polat, 2006, s. 39). Resmî açıdan bakıldığında ise ekoturizm ilk olarak "Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı"nda (2001-2005) kendisine yer bulmuştur (Ekşioğlu, 2019, s. 27).

Ekoturizm aktiviteleri Türkiye'de 2002 tarihinde İstanbul'da kurulmuş olan "Ekoturizm Derneği" sayesinde büyük bir gelişme kaydetmiştir. Derneğin adı 2006 yılında "Türkiye Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği" şeklinde değişmiş ve faaliyetlerini bu isimle sürdürmüştür. Zaman içerisinde Türkiye'nin çoğu illerinde ekoturizm konusunda faaliyet gösteren dernekler kurulmuştur (Batur, 2013, s. 602).

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007) tarafından hazırlanan "Türkiye Turizm Stratejisi 2023" isimli belgede ekoturizm ve yayla turizmine ilişkin birtakım hedefler belirlenmiştir. Bu hedeflerden bazıları şunlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007, s. 26):

- Yerlilere turistik ürün, hediyelik eşya yapımı, servis, kalite ve işletme yönetimi gibi konularda eğitim verilmesi,

- Etnografik ve ekolojik niteliklerin sunulduğu müze evlerin açılmasının teşvik edilmesi,
- Alana girişte kabul noktalarının oluşturulması ve bu noktalarda turistlere farklı güzergâhlar ile yöresel özellikleri görme şansı tanıyan mola noktaları ve tur güzergâhlarının yer aldığı haritaların verilmesi,
- Doğa turizmi kapsamında kullanılacak alanlarda ihtiyaç duyulan çeşme, tuvalet, barınak, mesafe ve yön levhalarının tamamlanması, dağ yürüyüşü rotalarının Küresel Yer Belirleme Sistemi (GPS) vasıtasıyla uydulara tanımlanması, yeni taşıt yollarının açılması,
- Yerlilere pansiyonculuk hakkında eğitim verilmesi,
- Turizm gelişim alanları arasında bulunan ekoturizm alanlarında “alan yönetim planları” yapılması.

Türkiye’de bulunan doğal kaynakların büyük bir bölümünü milli parklar, tabiat parkları, tabiatı koruma alanları, tabiat anıtları, yaban hayatı geliştirme sahaları, muhafaza ormanları ve tohum bahçeleri gibi koruma alanları oluşturmaktadır (Kaya, 2015, s. 87). Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2020) verileri baz alınarak korunan alanların sayısı ve kapladığı alan Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Türkiye 2020 Yılı Korunan Alan Listesi

İsim	Sayı	Büyükklük (Hektar)
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	84	1.158.820
Milli Park	45	907.520
Ulusal Öneme Haiz Sulak Alan	59	869.697
Muhafaza Ormanı	54	274.708
Ramsar Alanı	14	184.487
Tabiat Parkı	250	107.632
Tabiatı Koruma Alanı	31	46.461
Gen Koruma Ormanı	336	43.120
Tohum Meşçeresi	318	41.880
Mahalli Öneme Haiz Sulak Alan	13	14.513
Kent Ormanı	134	10.089
Tabiat Anıtı	115	9.393
Tohum Bahçesi	207	1.506

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2020.

Ekoturizm aktiviteleri dünyada çoğunlukla “Korunan Alanlar” üzerinden gelişim kaydetmektedir. Bu durum Türkiye içinde geçerli olmakla birlikte doğru ve planlı bir şekilde turizme açılması gerekmektedir. Çünkü plansız bir turizm yatırımı, çevre değerlerinde ve yerel kültürde sorunlar oluşmasına sebebiyet verecektir. Bu nedenle Türkiye’deki ekoturizm potansiyeli doğa ile iç içe ve çevreyi koruyan turizm yatırımlarına dönüştürülmelidir (Alaeddinoğlu, Can ve Yılmaz, 2011, s. 28). Türkiye’de “Korunan Alanlar” üzerinde uygulanan bazı ekoturizm faaliyetlerine Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3: Korunan Alanlarda Uygulanan Ekoturizm Faaliyetleri

Korunan Alanlar	Gerçekleştirilen Ekoturizm Faaliyetleri
Köprülü Kanyon Milli Parkı	Rafting, doğa yürüyüşü, dağcılık, kamping
Yozgat Çamlığı Milli Parkı	Doğa yürüyüşü, dağ bisikletçiliği, yaban hayatı gözlemciliği, bitki inceleme
Aladağlar Milli Parkı	Yamaç paraşütü, rafting, kano, foto safari, jeep safari, bisiklet safari
Kaçkar Dağları Milli Parkı	Kampçılık, dağcılık, trekking
Yedigöller Milli Parkı	Kampçılık, doğa yürüyüşü, sportif olta balıkçılığı, fotoğrafçılık
Falih Rıfki Atay Tabiat Parkı	Bisiklet turizmi, doğa yürüyüşü, doğa fotoğrafçılığı, bitki inceleme, yaban hayatı gözlemciliği
Eğriova Tabiat Parkı	Çadırli veya karavanlı kamp, doğa fotoğrafçılığı, bitki inceleme, yaban hayatı gözlemciliği
Gölbaşı Gölleri Tabiat Parkı	Kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık, bisiklet turizmi
Gazilerdağı Tabiat Parkı	Atlı doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık, çadırli kampçılık

Kaynak: Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2022a.

Türkiye uzun seneler turizm alanında deniz-kum-güneş turizmi ile dikkat çekmiştir. Fakat dünya üzerindeki sürdürülebilir alternatif turizm türlerine yönelik ilginin artmasıyla birlikte, Türkiye’de de alternatif turizm türleriyle ilgili arayışlar sıklaşmıştır. Bu doğrultuda turizmi dört mevsime ve Türkiye geneline yaymak amacıyla girişimler hızlanmıştır (Eskin, Tuncer ve Demirçivi, 2017, s. 17). Çünkü ekoturizm ve farklı alternatif çeşitler oluşturmak turizm politikasının bir gerekliliği olarak görülmektedir. Turizm Bakanlığı, bu düşünceden hareketle kıyılarda yaşanan yoğunluğun azalması, turizm ürününün çeşitlendirilmesi ve sağlanacak sosyo-ekonomik faydaların nispeten daha az gelişim göstermiş bölgelere dağılmasına yönelik tatilleri yapmak üzerine bir politika oluşturmuştur. Bu amaç doğrultusunda “Mavi

Bayrak Projesi”, “Belek Yönetim Planı”, “Atak Projesi”, “Yayla Turizmi Projesi”, “Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi”, “Akarsu Turizmi Projesi”, “Bisiklet Tur Güzergahlarının Geliştirilmesi Projesi”, “Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi”, “Mağara Turizmi Projesi”, “Sportif Olta Balıkçılığı”, “Kuş Gözlemciliği”, “Botanik Turizmi” ve “Av Turizmi” gibi projeler geliştirilmiştir (Bekiroğlu, 2008, s. 24-25).

8. Amasya’da Ekoturizm

Amasya doğası, endemik bitki çeşitleri ve yaban hayatı açısından oldukça potansiyelli olmasına karşın, köklü tarihi ve kültürel değerlerinin çok olması sebebiyle ziyaretçilerinin ilgisi de kültür turizmi odaklı olmaktadır. Yani Amasya’yı ziyaret eden turistlerin geneli kültürel değerleri görmek için seyahat etmektedir. Fakat zaman içerisinde tur operatörlerinin Amasya’yı gezi programlarına dahil etmesi ve bu geziler esnasında turistlerin doğal güzellikleri ziyaret etmesi ekoturizm açısından önemli bir gelişmedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013, s. 57).

Zengin bir bitki örtüsüne sahip olan Amasya ilinde 245 endemik bitki türü mevcuttur. Bu türlerin altı tanesi Boraboy Gölü ve Tabiat Parkında bulunmaktadır. (Konakoğlu ve Kurdoğlu, 2020: 88). Botanik turizmi açısından önemli olan endemik türlere örnek olarak “Amasya Lalesi”, “Nevruz” ve “Emzik Otu” verilebilir (Kılıç, vd., 2019, s. 88).

Amasya ili içerisinde barındırdığı kuşlar bakımından da oldukça zengindir. Profesyonel kuş gözlemcisi Ali Osman Şeker tarafından gösterilen çaba sonucu 30 ulusal kuş gözlemcisi Amasya’da 100’den fazla gözlem gerçekleştirmiş ve bölgenin potansiyelini ortaya çıkarmıştır. Yapılan gözlemler sonucunda E-bird 227, trakus 199, Milli Parklar Şube Müdürlüğü 100’den fazla kuş türü belirlemiştir. Amasya ili sahip olduğu bu potansiyel ile ekoturizm faaliyetlerinden birisi olan kuş gözlemciliği için oldukça uygun bir bölgedir (Amasya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021).

Amasya ilinde “Milli Parklar”, “Tabiat Anıtları”, “Tabiat Koruma Alanları” bulunmazken, bir tane “Tabiat Parkı” bulunmaktadır. Taşova ilçesinde bulunan Boraboy Gölü ve çevresindeki 2.590 dekarlık saha 2013 yılında “Tabiat Parkı” ilan edilmiştir (Amasya Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2019, s. 183). Ayrıca Amasya ilinde bulunan doğal sit alanlarına Tablo 4’te, tabiat varlıklarına ise Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 4: Amasya'nın Doğal Sit Alanları

Bulunduğu Yer	Adı	Türü
Suluova	Yedi Kır Barajı (Yedikuğular Kuş Cenneti)	1. Derece Doğal Sit Alanı
Taşova	Borabay Gölü	1. ve 3. Derece Doğal Sit Alanı
Taşova	Mercimek Köy Mezarlık Alanı	Doğal Sit ve Mezarlık Alanı
Merkez	Amasya Kalesi	1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı
Taşova	Yukarı Baraklı Köyü Kayabaşı Şelalesi	1. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı

Kaynak: Amasya Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2019, s. 184.

Tablo 5: Amasya'nın Tabiat Varlıkları

Bulunduğu Yer	Mevkii	Statü
Merkez	Yeşil İnce Beldesi Anıt Ağaç	Anıt Ağaç (1 Tane Çınar)
Merkez	Sultan Beyazıt Camii Avlusu	Anıt Ağaç (5 Tane Çınar)
Merkez	Ardıçlar Köyü	Anıt Ağaç (2 Tane Çınar)
Merzifon	Karamustafa Paşa Cami Avlusu	Anıt Ağaç (2 Tane Çınar)
Merzifon	Yolüstü Köyü	Anıt Ağaç (1 Tane Çınar)

Kaynak: Amasya Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2019, s. 184.

Amasya'nın ekoturizm potansiyelini belirlemek amacıyla yapılan bir çalışmada, kuş gözlemciliği, botanik turizmi, avcılık ve olta balıkçılığı, trekking, yamaç paraşütü, paintball, oryantiring, jeep safari, dağ bisikleti, kamp ve karavan turizmi, foto safari, agro turizmi, yayla turizmi, macera turizmi ve festival turizmi olmak üzere birçok ekoturizm faaliyetinin Amasya'da uygulanabileceği tespit edilmiştir (Kılıç, vd., 2019). Bu faaliyetler ve uygulanacağı destinasyonlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Amasya ili Ekoturizm Faaliyetleri ve Destinasyonları

Faaliyetin Adı	Destinasyon
Doğa yürüyüşü	Ferhat Dağı, Yanık Tepe- Bar Dağı Parkuru, Kırklar Dağı, Akdağ, Boğalı Yaylası Parkuru, Ziyaret Yaylaları, Vermiş Köyü-Lokman Tepesi-Yassıçal Güzergahı, Boraboy Gölü, Derinöz Kanyonu, Kız Kayası Kanyonu,
Kuş gözlemciliği	Yedikır Barajı
Bitki inceleme	Akdağ, Vermiş-Yuvacık Köyleri, Taşan Dağı, Sakarat Dağı, Amasya Kalesi, Direkli-Yassıçal Mevkii, Boğalı Yaylası, Boraboy Gölü
Sportif olta balıkçılığı	Yeşilirmak, Yedikır Barajı, Kamışlı Göleti, Yüzüncü Yıl Göleti, Derinöz Göleti, Ziyaret Göleti, Boraboy
Bisiklet	Yedikır, Boraboy, Merzifon Ovası, Geldingen Ovası
Mağaracılık	Gümüş Madeneleri
Foto safari	Kardelen Fotosafari (Ziyaret Yaylaları), Derinöz, Boraboy, Akdağ, Amasya Kalesi, Boğalı yaylası, Vermiş-Yassıçal Mevkii
Yamaç paraşütü	Taşan Dağı, Ferhat Tepesi, Saygılı Köyü, Bar Dağı (Yanık Tepe), Çakır Tepesi (Doğantepe)
Jeep safari	Akdağ, Boraboy, Boğalı Yaylası, Kumluca Vadisi, Gökdere Vadisi
Yayla turizmi	Akdağ, Taşan Dağı, Boraboy, Boğalı Yaylası
Kamp-karavan turizmi	Taşan Dağı, Boraboy, Derinöz
Oryantiring	İnegöl Dağı
Agro turizmi	Gökdere Vadisi, Boğalı Yaylası, Akdağ (Aktaş, Karakise Köyleri)

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013, s. 82.

Amasya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Amasya’da yapılabilecek ekoturizm aktiviteleri ise şu şekilde sıralanmıştır (Amasya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022):

- Dağ ve Doğa Yürüyüşü: Yedi Kuğular Kuş Cenneti ve Boraboy Gölü ve Tabiat Parkı dağ ve doğa yürüyüşü için uygun alanlardır.
- Bisiklet Turizmi: Boraboy Gölü ve Amasya ilinin farklı rotalarında uygulanabilir.
- Kamp ve Karavan turizmi: Yedi Kuğular Kuş Cenneti ve Boraboy Gölü çevresi kamp kurmak için uygun alanlardır.

- Sportif Olta Balıkçılığı: Yedikır Barajı, Boraboy Gölü ve Yeşilirmak bu ekoturizm faaliyetini gerçekleştirmek için uygun alanlardır.
- Kuş Gözlemciliği: Yedi Kuğular Kuş Cenneti, Yeşilören Göleti, Akdağ Çevresi, bütün Yeşilirmak havzası ve hatta şehir merkezinde uygulanabilir.
- Botanik Turizmi: Boraboy Gölü ve Yeşilirmak Vadisi botanik turizmi için uygun alanlardır.
- Yaban Hayatı Gözleme: Yedi Kuğular Kuş Cenneti ve çevreleyen 2 km'lik alan bu ekoturizm faaliyeti için uygundur.

Sonuç

Ekoturizm kavramı gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Çalışma kapsamında literatür taraması ile ekoturizm kavramı açıklanarak Dünya, Türkiye ve Amasya özelinde yer alan ekoturizm varlıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte Amasya özelinde *Yedikuğular Kuş Cenneti* ve *Boraboy Gölü Tabiat Parkının* birçok ekoturizm aktivesi için uygun olarak dikkat çektiği görülmektedir. Bu iki alanın Amasya'da ekoturizm adına büyük bir önem teşkil ettiği söylenebilir.

Suluova ilçesi ile arasında 10 km bulunan, sulama amaçlı kurulan Yedikır barajının inşasına 1979'da başlanmış ve 1986'da işletmeye açılmıştır. Her ne kadar sulama amaçlı olsa da kuşların göç güzergâhında bulunması sebebiyle özellikle soğuk kış aylarında kuşların doğal yaşam alanı haline gelmiştir (Suluova Kaymakamlığı, 2022). Bölgenin 1989'da Yaban Hayatı Koruma Sahası ve Sit Alanı ilan edilmesi ile birlikte Amasya Valiliği gölün ismini "*Yedikuğular Kuş Cenneti*" şeklinde açıklamıştır (Yarar ve Magnin, 1997, s. 162). Türkiye'de tespit edilen 483 kuş türünden 235'i Amasya ilinde görülmüştür. Amasya ilinde görülen 235 kuş türünün ise 100'den fazlası Yedikuğular Kuş Cennetindedir. Bu kuş türlerinden en önemlileri dünya üzerinde nesli tükenme tehlikesi altında olan "dikkuyruk", Türkiye'de ilk olarak Yedikır'da görülen "tarlakazı", adada üreme alanları olup gölün ortasında bulunan "ak pelikan" ve Türkiye'de yüksek popülasyonun olduğu "angıt" şeklinde sıralanabilir (Amasya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2021). Gölün etrafı doğal güzellikleri bozmadan, sosyal tesislerinde var olduğu gezi ve piknik alanı şeklinde düzenlenmiştir. Kuş gözlemciliği için oldukça uygun olan bu bölgede birçok ekoturizm faaliyeti gerçekleştirilebilir. Özellikle bahar ve yaz günlerinde hem bölge sakinlerinin hem de turistlerin ziyaret ettiği, içerisinde bulunan yürüyüş parkurları ile doğa yürüyüşü açısından önemli bir destinasyondur (Zengin, Öztürk ve Salha, 2014, s. 10). Ayrıca daha önce de açıklandığı üzere sportif olta balıkçılığı, yaban hayatı inceleme

ve kamp-karavan turizmi bu bölgede gerçekleştirilebilecek diğer ekoturizm faaliyetleridir.

2013 tarihinde Tabiat Parkı ilan edilen Boraboy Gölü Taşova ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. Amasya il merkezine 62 km, ilçe merkezine ise 22 km uzaklıklardır. Merzifon Havaalanı ile arasındaki mesafe 91 km'dir (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2022b). Boraboy Bölü, Bakanlar Kurulu tarafından turizm merkezi şeklinde açıklanmıştır. *Boraboy Gölü Tabiat Parkı*nda dokuz tane bungalov ev, gazino, kamp, piknik alanları ve gezi parkurları bulunmakta olup ziyaretçilerine dinlenmek için müthiş bir fırsat sunmaktadır. Bu sebeple hem yerli hem de yabancı turistlerin yoğun ilgi gösterdiği bir merkezdir. Ayrıca zümrüt yeşili olan bu gölün çevresi kayın, sarıçam, sedir, kestane ağaçları ile kaplıdır (Zengin, Öztürk ve Salha, 2014, s. 10). Boraboy Gölü, doğa yürüyüşleri ve sporları, motokros gezileri, jeep safari, fotoğrafçılık gibi birçok faaliyeti gerçekleştirmeye uygun bir bölgedir. Ayrıca bölgede sarp kayalar, tepeler eşsiz güzelliğe sahip manzaralar ve karların erimesi ile meydana gelen doğal gölcükler vardır. Fotoğrafçılık açısından bakıldığında her mevsim fotoğraf çekme imkânı sunması burayı özel kılmaktadır. Bütün bunlarla birlikte yaban hayatı zenginliği ile çok fazla memeli ve kuş çeşidi bu bölgede gözlemlenebilir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2013: 98). Doğancılı (2016, s. 106) Boraboy Gölünde gerçekleştirilebilecek ekoturizm faaliyetlerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmada, en fazla doğa yürüyüşü ve devamında sportif olta balıkçılığı, bisiklet turizmi, yayla turizmi, kamp-karavan turizmi, jeep safari gibi faaliyetlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

- Akın, H. M., Gökçe, F. ve Tokmak, A. (2008, 17-19 Nisan). Ekoturizmin sürdürülebilirliği kapsamında korunan alanlara etkileri. 3. *Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Akyurt, H. (2019). Ekoturizm: Türkiye'deki gelişimi ve mevcut durumu. İçinde S. E. Dinçer, S. Sönmez, M. Bostancı ve E. Özçoban (Eds.), *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler* (s. 353-367). Ankara: Gece Akademi.
- Alaeddinoğlu, F., Can, A. S. ve Yılmaz, E. (2011). *Van Gölü Havzası batı kesiminde ekoturizm potansiyel kaynakların derecelendirilmesi ve turist profilinin belirlenmesi*. Ankara: Elvan Yayınları.
- Amasya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2021, 10 Eylül). *Kuş gözetleme*. Erişim Adresi: <https://amasya.ktb.gov.tr/TR-59558/kus-gozetleme.html>
- Amasya İl Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022, 13 Şubat). *Turizm aktiviteleri*. Erişim Adresi: <https://amasya.ktb.gov.tr/TR-59510/turizm-aktiviteleri.html>
- Amasya Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, (2019). *Amasya ili 2018 yılı çevre durum raporu*, ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, Amasya.
- Arslan, Y. (2005). Erdek ve çevresinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 29-53.
- Avcıkurt, C. (2020). *Turizm sosyolojisi: Genel ve yapısal yaklaşım* (6. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydın, İ. Z. (2010). *Ekoturizmin Türkiye orman köyleri kalkınmaları üzerindeki sosyo-ekonomik etkilerinin ölçümü* (Artvin- camili biyosfer rezerv alanı örneği) (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Batur, M. (2013, 28-30 Kasım). İzmir'in ekoturizm potansiyeli. *TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu*, İzmir.
- Bekiroğlu, M. (2008). *Uçmakedere'nin (Tekirdağ) doğal ve kültürel özelliklerinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Benzer, A. N. (2006). *Bolu-Göynük ve yakın çevresi doğal ve kültürel kaynaklarının ekoturizm açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bien, A. (2010). Forest-based ecotourism in Costa Rica as a driver for positive social and environmental development. *Unasylva*, 61(236), 49-53.
- Björk, P. (2007). Definition Paradoxes: From Concept to Definition. In J. Hightman (Eds.), *Critical Issues in Ecotourism: Understanding A Complex Tourism Phenomeno*, (pp. 23-45). Great Britain: Butterworth-Heinemann.

- Borchers, H. (2002, December). *Ecotourism as a conservation strategy in Komodo National Park, Indonesia*. In Conference Contesting Development: Pathways to Better Practice, 3rd Biennial Conference of the International Development Studies Network of Aotearoa New Zealand, Massey University, Palmerston North.
- Buckley, R. (2002). World ecotourism summit 2002. *Journal of Ecotourism*, 1(2-3), 208-210.
- Cosmescu, I. & Cosmescu, D. (2007). The ecotourism - A strategic alternative for contemporary tourism. *Annals of the University of Petroşani Economics*, 7, 65- 72.
- Çalışkan, A. (2020). *Hatay'ın ekoturizm potansiyeli ve yerel halkın ekoturizme bakış açısı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, İ. (2001). *Turistik ürün çeşitlendirmesinde eko-turizmin yapısal analizi ve Türkiye'de geliştirme stratejileri (örnek bir uygulama)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çevirgen, A. (2003). *Sürdürülebilir turizm kapsamında ekoturizm ve Edremit yöresi için bir model önerisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çolak, E. (2010). *Destinasyon bazında marka denkliği ve Doğu Karadeniz yaylalarının eko turizm açısından marka denkliğine ilişkin bir uygulama* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- De Haas, H. C. (2002). Sustainability of small-scale ecotourism: the case of Niue, South Pacific. *Current Issues in Tourism*, 5(3-4), 319-337.
- Demir, C., ve Çevirgen, A. (2004). *Ekoturizm yönetimi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2022a, 7 Haziran). *Korunan alanlar*. Erişim Adresi: <http://www.tabiat.gov.tr/tr/searchplaces?actList=11>
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2022b, 17 Şubat). *Boraboy Gölü Tabiat Parkı*. Erişim Adresi: <http://boraboy.tabiat.gov.tr/>
- Doğancılı, O. S. (2016). Amasya' da alternatif turizm: Boraboy Gölü' nün ekoturizm açısından değerlendirilmesi. *1.International Academic Research Congress*, 103- 110.
- Dowling, R. K. (1998). Global ecotourism: a report on 'World Ecotour' 97, the First World Congress and Exhibition on Ecotourism, Rio de Janeiro, Brazil, 15–18 December 1997. *Tourism Management*, 19(5), 481-483.
- Eagles, P.F.J. (2003). International trends in park tourism: The emerging role of finance. *The George Wright Forum*, 20(1), 25-57.

- Ekşioğlu, A. G. (2019). *Kürtün ilçesinin ekoturizm potansiyeli, Gümüşhane* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gümüşhane.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (eko) turizm* (1. Baskı). Ankara: Erk Yayınları.
- Erdoğan, N. ve Erdogan, İ. (2005). Ekoturizm betimlemeleriyle iletilenlerin doğası. *Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi*, 20(1), 55-82.
- Erkut, F. Ç. (2005). *Eko turizm kaynağı olarak Akçay vadisi ve Madran Dağı'nın değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Eskin, B., Tüncer, M. ve Demirçivi, B. M. (2017). Alternatif turizm çeşidi olarak ekolojik turizm: Hasan Dağı örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 15-26.
- Gaul, D. (2003). *Environmental impacts of ecotourism a review of literature*. Retrieved from: <http://foris.fao.org/static/pdf/foph/ecotour.pdf>
- Gök, H. N. ve Özkoç, A. G (2020). Kapadokya Bölgesi'nde yerel paydaşların ekoturizme yönelik görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4, 1215-1235.
- Hawkins, D. E. & Lamoureux, K. (2001). Global Growth and Magnitude of Ecotourism. In D. B. Weaver (Ed.), *The Encyclopedia of Ecotourism* (pp. 63-72). New York: CABI Publishing.
- Herbig, P. & O'hara B. (1997). Ecotourism: a guide for marketers. *European Business Review*, 97(5), 231-236.
- Higgins, B. R. (1996). The global structure of the nature tourism industry: Ecotourists, tour operators, and local businesses. *Journal of Travel Research*, 35(2), 11-18.
- Higham, J. & Carr, A. (2003). The scope and scale of ecotourism in New Zealand: A review and consideration of current policy initiatives. In D. A. Fennell & R. K. Dowling (eds.), *Ecotourism Policy and Planning* (pp. 235-254). UK: CABI Publishing.
- Hvenegaard, G. T. (1994). Ecotourism: A status report and conceptual framework. *Journal of Tourism Studies*, 5(2), 24-35.
- Jenkins, J. & Wearing, S. (2003). Ecotourism and protected areas in Australia. In D. A. Fennell & R. K. Dowling (Eds.), *Ecotourism Policy and Planning* (pp. 205-233). Cambridge: CABI Publishing.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2017). *Turizm ve çevre* (7. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kamacı, S. (2015). *Hakkâri ilinde ekoturizm olanaklarının araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

- Kardeş, N. (2018). *Sakarya ilinin eko turizm açısından pazarlanabilirliği: Sorunlar ve çözüm önerileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kavak, M. (2015). *Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarında yerel halkın ekoturizme yönelik bilinç algısı ve tutumları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Kaya, M. (2015). *Ayancık ve yakın çevresinin ekoturizm potansiyeli* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Kılıç, D. vd., (2019). Amasya'nın ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 77-106.
- Kızılırmak, İ., vd. (2017). Yerel paydaşların ekoturizm yönelik yaklaşımları: Erzincan destinasyonu örneği. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 189- 202.
- Konakoğlu, S. S. K. ve Kurdoğlu, B. Ç (2020). Doğa temelli turizm koridorlarının oluşturulmasına yönelik bir öneri: Amasya kent örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(1), 83-95.
- Kuter, N., ve Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9(2), 146-156.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Erişim Adresi: <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>
- Mansuroğlu, S. (2006). Turizm gelişmelerine yerel halkın yaklaşımlarının belirlenmesi: Akseki/Antalya örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 35- 46.
- Marques, L. C. (2000). *An evaluation of ecolodges in the brazilian amazon*. Retrieved from: <http://kiskeya-alternative.org/publica/diversos/ecolodge-brasil.html>
- Mirsanjari, M. M. (2012). Importance of environmental ecotourism planning for sustainable development. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 4(2), 85-92.
- Morgül, Ş. (2014). Kırklareli İlinde Eko Turizm Olanakları. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 27-38.
- Nepal, S. K. (2000). Tourism in protected areas: the Nepalese Himalaya. *Annals of Tourism Research*, 27(3), 661-681.
- Orams, M. B. (1995). Towards a more desirable form of ecotourism. *Tourism Management*, 16(1), 3-8.

- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, (2013). *Amasya ilinde doğa turizmi Master Planı 2013-2023*, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, XI. Bölge Müdürlüğü, Amasya.
- Özkök, F. G. ve Çoban, Ö. (2009, 21-24 Ekim). Ekoturizm mi ekoterörizm mi?. *10. Ulusal Turizm Kongresi*, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Ross, S. & Wall, G. (1999). Ecotourism: Towards congruence between theory and practice. *Tourism Management*, 20(1), 123-132.
- Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (2020). *Korunan alan istatistikleri 2020*. Erişim Adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Belgeler/dkmp/resmiiistatistikler/korunanalanistatistikleri/2020/%C4%B0statistiki%20Tablolar/korunanalanlar.xlsx>
- TIES, (2019). *What is ecotourism?* Erişim Adresi: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/>
- Torun, E. (2013). Kırsal turizmin bölge insanına katkıları. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(24), 31-37.
- Tosun, C. ve Şahin, S. Z. (2006, 20-22 Nisan). *Gelişen ve değişen eğilim: Ekoturizm*. II. Balıkesir Turizm Kongresi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Tutcu, A. (2021). Ekoturizm ve Türkiye'nin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 1-16.
- Üzümcü, O. O. ve Koç, B. (2017). Ekolojik turizm kavramı: Fethiye örneği. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 10(1), 14-19.
- Weaver, D. B. (1999). Magnitude of ecotourism in Costa Rica and Kenya. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 792-816.
- Wood, M. E. (2002). *Ecotourism: Principles, practices & policies for sustainability*. UNEP, TIES, United Nations Publications.
- World Ecotourism Summit. (2002). *Québec Declaration on Ecotourism*. Erişim Adresi: <https://www.gdrc.org/uem/eco-tour/quebec-declaration.pdf>
- Wunder, S. (2000). Ecotourism and economic incentives—an empirical approach. *Ecological Economics*, 32(3), 465-479.
- Yarar, M. ve Magnin, G. (1997). *Türkiye'nin önemli kuş alanları*. İstanbul: Doğal Hayatı Koruma Derneği.
- Yıldız, O. (2019). *Sürdürülebilir kalkınma kapsamında ekoturizmin Muğla ilinin ekonomik kalkınmasına etkileri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Yılmaz, H. (2008). *Turizm çeşitlendirmesi kapsamında ekoturizmin ürünü olarak tatil çiftlikleri: Türkiye'deki tatil çiftliklerine yönelik swot analizi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Yiğit, M. (2020). *Giresun'un ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi: Sürdürülebilir turizm için ekoturizm rotası önerisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Karabük.
- Zengin, B., Öztürk, E. ve Salha, H. (2014). Amasya ilinin alternatif turizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 6, 1-22.